

Nr 87

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.

(2: a avd.)

I propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt F 12) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1967/68 till Utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade beräkna ett förslagsanslag av 1 590 000 kr.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 70, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 17 mars 1967, föreslagit riksdagen att dels godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för speciallärarutbildning vid lärarhögskolorna i Stockholm och Göteborg, dels besluta att det inom specialskolan skall finnas skilda slag av lärare i huvudsak enligt de riktlinjer som angetts i statsrådsprotokollet, dels ock till Vissa kostnader för speciallärarutbildning vid lärarhögskolorna för budgetåret 1967/68 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 530 000 kr.

Förslaget i propositionen, vilket grundar sig på ett av blind- och dövlararutredningen framlagt betänkande, innebär reformering av utbildningen av lärare för synskadade och hörselskadade vid specialskolan m. m. samt inom specialundervisningen i grundskolan och på det gymnasiala stadiet. Den nya utbildningen avses bli införd med början läsåret 1967/68 och förlagd till lärarhögskolorna i Stockholm och Göteborg. Utbildningen är avsedd för lärare som är behöriga till ordinarie tjänst inom det allmänna skolväsendet och föreslås omfatta 1—3 terminer för lärare för synskadade och 1—4 terminer för lärare för hörselskadade. Utbildningstiden förutsätts vara olika lång för lärare av olika kategorier, nämligen speciallärare, lärare i läroämnena, övningslärare, lärare i yrkesämnen, förstadielärare och anpassningslärare.

Nordiskt samarbete förutsätts framdeles kunna komma till stånd beträffande utbildningen av lärare för synskadade.

Av statsrådsprotokollet inhämtas bl. a. följande.

Enligt modern forskning rörande handikappade barn har många av dem förutsättningar att förvärva sådana kunskaper och färdigheter att de kan skapas en från såväl enskild som allmän synpunkt relativt tillfredsställande till-

varo i vårt samhälle. Ett villkor härför har ansetts vara att de tidigt tas om hand av välutbildade lärare.

För undervisningen av gravt syn-, hörsel- eller talskadade barn införes enligt beslut år 1965 successivt en tioårig obligatorisk grundskola, benämnd specialskolan. Detta jämte de vidgade möjligheter till frivillig fortsatt utbildning i yrkesskola, fackskola eller gymnasium som numera erbjuds ungdomar med syn-, hörsel- eller talskada ställer nya krav på utbildningen av lärare inom detta undervisningsområde.

Enligt sakkunnigförslaget bör specialskolan ha samma lärarkategorier som det övriga skolväsendet. Denna uppfattning biträdades av departementschefen, ehuru han räknar med vissa modifikationer i fråga om de kompetenskrav som normalt gäller för visst stadium.

När det gäller specialundervisning i grundskolan och på det gymnasiala stadiet föreslås oförändrad tjänsteorganisation. I grundskolan skall således alltjämt finnas tjänster som speciallärare för årskurserna 1—9. Lärare i läroämnen övningslärare och lärare i yrkesämnen förutsättes medverka i specialundervisningen i grundskolan liksom i motsvarande verksamhet på det gymnasiala stadiet, och specialutbildning föreslås därför även för dessa lärarkategorier. Dock räknas tills vidare inte med några särskilda tjänster inom specialundervisningen för dessa lärare.

Beträffande utbildningens längd för lärare för synskadade i specialskolan föreslås en förlängning med en termin för lågstadielärare, mellanstadielärare, övningslärare och lärare i yrkesämnen samt — med avsteg från utredningens förslag — för lärare i läroämnen. Även beträffande lärare för hörselskadade innebär förslaget i propositionen förlängning av utbildningstiderna bl. a. för lärare i läroämnen.

Ett stort antal remissinstanser har ansett, att de sakkunniga beräknat det framtida lärarbehovet för lågt. Med hänsyn till nuvarande bristläge och den expanderande utbildningsverksamheten inom handikappområdet finns det även enligt departementschefens mening skäl att anta att behovet underskattats. Frågan om utbildningens framtida dimensionering bör därför ytterligare övervägas. För budgetåret 1967/68 bör intagningen lägst ha den omfattning som utredningen föreslår. Kungl. Maj:t bör äga besluta om den slutliga omfattningen.

De föreslagna läroplanerna har visserligen i väsentliga delar accepterats av remissinstanserna men anses dock böra ses över av skolöverstyrelsen, som därvid bör överväga de synpunkter som framkommit vid remissbehandlingen.

Beträffande frågan om nordisk samverkan i fråga om utbildning av speciallärare konstateras att utvecklingen av specialskolväsendet och specialundervisningen följt i huvudsak samma linjer inom de nordiska länderna. I samtliga nordiska länder bedöms det vara främst utbildningen av lärare för synskadade, som kan bli föremål för ett nordiskt samarbete. Anledningen härtill är att utbildningen omfattar ett mycket litet antal sådana lärare i varje land. De sakkunniga har föreslagit, att den avslutande tredje terminen av utbildningen för lärare för synskadade skall bli samnordisk. Denna utbildningstermin för nordiska deltagare beräknas komma till stånd först höstterminen 1968. Frågan har underställts övriga nordiska länders undervisningsministerier. Slutlig ställning till denna fråga kan inte tas förrän i samband med ställningstagandena till utbildningsverksamheten vid lärarhögskolorna under budgetåret 1968/69.

Vad angår organisationen för ifrågavarande speciallärarutbildning föreslås att all utbildning av lärare för synskadade förläggs till lärarhögskolan i Stockholm medan utbildning av lärare för hörselskadade anses böra anordnas både i Stockholm och Göteborg. Den praktiska utbildningen föreslås förlagd till grundskolans specialklasser, specialskolor, skolor för vuxna synskadade samt andra

för ändamålet lämpliga institutioner. Utbildningen förutsätts under läsåret 1967/68 bedrivas under medverkan av handledare huvudsakligen i nuvarande former. Den 1 juli 1968 bör med erforderligt antal tjänster som speciallärare vid specialskolan eller vid grundskolan förenas uppdrag för tre år som handledare. I den utsträckning som behövs skall handledare kunna anställas även för kortare tid.

För nästa budgetår beräknas ett medelsbehov av sammanlagt 530 000 kr., varav för avlöningar 454 000 kr., för omkostnader 60 000 kr. samt för materiel m. m. 16 000 kr. samt förordas att på riksstaten uppförs ett förslagsanslag av 530 000 kr., kallat Vissa kostnader för speciallärarutbildning vid lärarhögskolorna. Av praktiska skäl bör emellertid kostnaderna för avlöningar samt omkostnaderna bestridas från lärarhögskolornas anslag för motsvarande ändamål, vilka anslag härigenom kommer att belastas med högre belopp än som beräknats i riksstatsförslaget. Det förordade nya anslaget kommer i fråga om dessa kostnader att fungera som s. k. täckningsanslag för riksstaten. Kostnaderna för undervisningsmateriel bör bestridas direkt från det nya anslaget.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot vad i propositionen anförts och föreslagits och hemställer därför

att riksdagen må

a) godkänna de i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 17 mars 1967 förordade riktlinjerna för speciallärarutbildning vid lärarhögskolorna i Stockholm och Göteborg,

b) besluta att det inom specialskolan skall finnas skilda slag av lärare i huvudsak enligt de riktlinjer som angetts i samma statsrådsprotokoll,

c) till *Vissa kostnader för speciallärarutbildning vid lärarhögskolorna* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 530 000 kr.

Stockholm den 28 april 1967

På statsutskottets vägnar:

EMIL NÄSSTRÖM

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Einar Persson, Axel Andersson, Ivar Johansson, Fritz Persson, Svensson, Kaijser, Harry Carlsson, fru Wallentheim, herrar Söderberg, Ottosson, Mårtensson, Herbert Larsson, Wallmark och Thorsten Larsson; samt

från andra kammaren: herrar Karlsson i Olofström, Blidfors, Eliasson i Sundborn, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, herrar Bergman, Mattsson, Turesson, fröken Olsson, herrar Gustafsson i Skellefteå, Lindholm, Johansson i Norrköping, Nelander, Källstad och Nordstrandh.

Särskilt yttrande

av fru *Wallentheim*, herrar *Thorsten Larsson*, *Mellqvist*, fru *Lewén-Eliasson* och fröken *Olsson*, vilka anfört följande:

»Rekryteringen till blind- och dövlararutbildningen har tidvis varit mycket dålig, vilket medfört att inget urval kunnat göras och att kravet på föregående lärarerfarenhet måst uppges. Risk finns att detta kan bli förhållandet även i fortsättningen, inte minst i fråga om de lärarkategorier där utbildningen förlängts och i fråga om ämneslärarna, för vilka inga tjänster kommer att inrättas.

De lärare, som bara undervisar ett fåtal timmar i specialskolan eller som har enstaka syn- eller hörselskadade elever i vanlig klass, kommer väl inte att underkasta sig ett helt års specialutbildning — knappast heller att behöva den. Vi förutsätter därför att skolöverstyrelsen får möjligheter att vidta åtgärder för att främja lärarrekruteringen och även att vid behov ordna kortare kurser för vissa lärare.»